

TALOUSNEUVOSTO

20.10.2015

Kokousmuistio 6/2015

Aika 19.10.2015 klo 14.00–15.30

Paikka Pääministerin virka-asunto Kesäranta

Läsnä Sipilä Juha, puheenjohtaja
Stubb Alexander, varapuheenjohtaja
Berner Anne
Fjäder Sture
Häkämies Jyri
Järventaus Jussi
Koskinen Jari
Liikanen Erkki
Lyly Lauri
Marttila Juha
Mäntylä Hanna
Orpo Petteri
Palola Antti
Penttilä Risto E.J.
Rehn Olli
Soini Timo
Hetemäki Martti (at.)
Ilmakunnas Seija (at.)
Kajanoja Lauri (at.)
Lahtinen Markus (at.)
Vihriälä Vesa (at.)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 14.00 ja totesi asialistalla olevan yritysten investointien kehitys ja näkymät. Aiheesta Suomen Pankissa laaditun raportin esittelee johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja. Kommenttipuheenvuoron käyttävät johtaja Seija Ilmakunnas Palkansaajien tutkimuslaitoksesta ja toimitusjohtaja Vesa Vihriälä Etlasta. Suomen Pankin raportti ”Mistä investointien vaimuus johtuu” oli jaettu jäsenille kokouskutsun mukana.

2 Yritysten investointien kehitys ja näkymät

Lauri Kajanoja esitteli Suomen Pankissa laaditun raportin keskeisiä havaintoja ja politiikkajohtopäätöksiä (liite 1). Tuotannolliset investoinnit ovat Suomessa alentuneet finanssikriisin jälkeen enemmän muissa kehittyneissä maissa, eivätkä ole ainakaan vielä kääntyneet kasvuun. Investoinnit ovat supistuneet etenkin teollisuudessa, jossa myös tuotanto on alentunut samassa suhteessa.

Investointien kehitystä näyttäisivät selittävän viennin supistuminen ja osin siihen liittynyt yritystoiminnan kannattavuuden heikkous sekä pidemmän ajan vaisut näkymät. Toisin kuin muualla euroalueella, investointeja eivät Suomessa näyttäisi jarruttaneen

rahoitusongelmat tai yritysten velkaantuneisuus. Tätä arviota tukevat paitsi euromaiden rahoitusolojen vertailu myös kotimaiset yrityskselyt.

Suoran julkisen investointituen hyöty on rajallinen lukuun ottamatta mahdollisia väliaikaisia toimia suhdannekuoppien tasaamiseksi. Yritysten yleisen toimintaympäristön kehittäminen korostuu. Kasvumahdollisuuksia ja kilpailun edellytyksiä parantavat rakenteelliset uudistukset tukevat myös investointien viriämistä. Lyhemmällä aikavälillä vaikuttavia tekijöitä ovat pankkijärjestelmän toimintakyvystä huolehtiminen (etenkin euroalueella) sekä kustannuskilpailukyvyyn vahvistaminen Suomessa.

Seija Ilmakunnas painotti kommenttipuheenvuorossaan (liite 2) julkisen sektorin aktiivista roolia investointien katalysaattorina. Uudemmassa yrittäjähenkistä valtiota koskevassa tutkimuskirjallisuudessa valtiolla katsotaan voivan luoda verkostoja, näyttää suuntaa ja avata uusia markkinoita sekä tarjota rahoitusta tilanteissa, joissa yksityistä rahaa ei ole saatavilla. Julkisilla investoinneilla on myös havaittu olevan positiivinen vaikutus yksityisiin investointeihin.

Ilmakunnaksen mukaan Saksassa on Suomeen verrattavissa olevia ongelmia investointien kehityksessä, mihin myös kansainväliset järjestöt ovat kiinnittäneet huomiota. Saksa menestys on nojannut ennen muuta palkkamalltiin ja tuottavuuskehitys on ollut melko vaisua. Saksan esimerkki osoittaa, että yritysten kustannusten alentaminen ei automaattisesti johda riittävään investointiasteeseen.

Vesa Vihriälä totesi investointien oikean tason olevan vaikeasti määriteltävissä: Ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että Suomessa ei tarvita investointeja yhtä paljon kuin aiemmin (liite 3). Keskeinen huoli investointien kehityksessä liittyykin siihen, että aleneva suuntaus suhteessa muihin maihin kertoo Suomen huonosta houkuttelevuudesta uuden tai laajenevan tuotannon sijaintipaikkana.

Kehityksen syitä pohdittaessa työmarkkinoiden jäykkyydet, työvoiman tarjontanäkymät ja tuotantorakenteen kapeus ovat "pääpäilyjä" pidemmän ajan ongelmia. Investointien tason heikkenemistä ne eivät kuitenkaan selitä ilman lyhemmän aikavälin muutoksia, eli isoja kysyntäshokkeja ja kustannuskilpailukyvyyn heikentymistä. Kustannuskilpailukyvyyn kohentamisen ohella työmarkkinoiden toimintaan liittyvät uudistukset ja osamisesta huolehtiminen ovat uskottavimpia keinoja edistää investointeja. Hallituksen ohjelmassa on tästä näkökulmasta myönteisiä elementtejä, mutta myös potentiaalisesti ongelmallisia linjauksia kuten koulutus- ja tutkimusmenojen leikkaus sekä pyrkimys entistä suurempaan valikoivuuteen.

3 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia näkökantoja ja kysymyksiä:

- Suomen asema kansainvälisissä makrotalouden kehityslukujen vertailuissa on nopeasti heikentynyt. Kun erilaiset selittävät tekijät on käyty läpi, jää keskeiseksi kysymykseksi kyky tehdä vaadittavat korjaavat toimenpiteet.
- Suomalaista talouskeskustelua hallitseva pessimismi tappaa yritysten vähätkin investointihalut. Olisi korostettava myös positiivisia puolia mm. kasvavan maahanmuuton etuja väestökehitykselle sekä olemassa olevia työajan joustomahdollisuuksia. Myös Suomen aktiiviseen markkinointiin pitäisi ehkä panostaa vieläkin enemmän.

- Yksi investointeja rajoittava tekijä on pidempään ollut epävarmuus politiikan suunnasta ja Suomen kyvystä ratkaista suuria ongelmia. Hallituksen avaukset mm. kustannuskilpailukyvyyn, paikallisen sopimisen ja julkisen talouden tasapainottamisen osalta ovat virittäneet tältä osin uskoa tulevaan ja Suomen kiinnostavuus on kehittynyt oikeaan suuntaan.
- Kysymyksiä heräsi myös mahdollisuudesta kehittää verotusta investointeja kannustavaan suuntaan. Tältä osin todettiin yritystoiminnan verotuksen olevan Suomessa kansainvälisesti kohtalaisen kilpailukykyisellä tasolla. Toisaalta pienet avotalous joutuvat jatkuvasti seuraamaan kilpailijamaiden kehitystä verotuksen saralla. Kysymys on myös finanssipolitiikan liikkumavarasta, jota on niukasti. Huomautettiin myös, että palkansaajien korkea verotus vähentää kiinnostusta investoida korkeaa osaamista vaativiin kohteisiin.
- Valtion roolin tulisi painottua sen mahdollistamiseen, että Suomessa otetaan ensimmäisenä käyttöön uusia asioita. Näin valtio voi tukea innovaatiotavoista kasvua. Potentiaalia on esimerkiksi älyliikenteen saralla.
- Suomessa on panostettu paljon T&K-tukeen ja myös koulutukseen, mutta se ei ole heijastunut täysimääräisesti esim. korkean teknologian vientimestytykseen. Varojen käyttö on ollut osin tehotonta. Rahoituksen kiristämällä voi olla oikein kohdistettuna tervehdyttävä vaikutus myös korkeakoulusektorille, joka on liian hajanainen.
- Hallituksen kärkihankkeet pyrkivät kohdentamaan rahaa klustereihin, joilla on menestymisen mahdollisuuksia, valintoja ei tehdä yritystasolla. Rahoituskellista tukea pyritään kohdentamaan nimenomaan kasvuhakuisiin yrityksiin, joilla rahoitusolojen on todettu olevan muita tiukemmat.
- Asuntopolitiikka ja perusrakennelinvestoinnit erityisesti nopeiden, maanlaajuisten liikenneyhteyksien osalta olisi ajateltava radikaalisti uusiksi. Kunnilta voitaisiin edellyttää kasvua tukevaa kaavoituspolitiikkaa edellytyksenä valtion panostuksille perusrakenteisiin.
- Sekä Saksassa että Suomessa väestökehityksen näkymä on työntarjonnan kannalta heikko. Sen sijaan julkiset investoinnit ovat molemmissa maissa olleet suhteellisen korkealla tasolla, mutta eivät ole heijastuneet merkittävästi yksityisiin investointeihin.
- Kysyttiin myös kuinka paljon politiikalla voidaan parhaimmassa tapauksessa vaikuttaa pidemmän ajan kasvuennusteeseen, jonka on yleisesti arvioitu jäävän noin yhden prosentin tuntumaan? Karkea arvio on luokkaa 0,3-0,4 prosenttiyksikköä, jota voidaan pitää varsin merkittävänä vaikutuksena.

5 Kokouksen päättäminen

Pääministeri totesi tarpeelliseksi ottaa lähitulevaisuudessa talousneuvoston asialistalle ja huolellisempaan tarkasteluun koulutus-, T&K- ja innovaatioketjun tehokkuus sekä siihen liittyvä konkreettinen aiheena innovatiiviset julkiset hankinnat. Talousneuvoston marraskuun kokous pidetään keskiviikkona 18.11.2015 klo 8.00. Kokouksessa jatketaan investointiteeman käsittelyä yritysten näkökulmasta. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.30.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri